

waarſchynelyk bedrogen: want kinderen, welker vaten ſlap, en het voëdfel zagt en vogtig zyn, verdragen deeze ſoorte van geneesmiddelen, gelyk *Geoffroy* aanmerkt, veel beeter dan volwaſſenen.

JAPONICA TERRA, ſive *Catachu* [L. E.]. *Japanſche* Aarde, oneigentlyk zoo genaamd; dewyl het noch een Aarde, noch een voortbrengſel van *Japan* is; maar een verdikt ſap van een plantgewas, dat in Ooſtindien bereid wordt, uit de vrugt, naar men meent, van den *Areca* Palmboom. Het is droog en vergruisbaar, van buiten roodagtig van kleur, van binnen glanzig donker bruin, byna zwart, met eenigen rooden weerſchyn. Als het zuiver is, ontbindt het geheel en al in water, en byna geheel in verbeeterden Geeft van wyn: doch zoo als men het doorgaands vindt, blyft 'er eene groote menigte zandige ſtoffe in beide deeze ſcheivogten over. Dit geneesmiddel is een zagt ſaamentrekkend (*b*) middel, en als zodanig menigmaal gebruikt in Buikloopen (*i*), Vloeiingen van de Baarmoeder (*k*), in ſlapheid en zwakheid der Ingewanden (*l*) in 't algemeen, en in hoefſten, die uit het afloopen van dunne ſcherpe vogten voortkoomen. Deſzelfs ſmaak is veel aangenaamer, dan die van de meeste andere zelfſtandigheden van deezen rang; eenigen tyd gekaauwd zynde laat het eene zoetheid na in den mond. De Koekjes (*m*), en het Aftreksel (*n*), die in de winkels gehouden worden, zyn de fraaiſte bereidingen van het zelve. Het geeft ook den naam aan een Winkel Conſerf (*o*) [E.], en is een innengſel in het ſaamengeſtelde poeder van Amber (*p*), *Mitbridaat* en *Theriaca*. [L.].

JASMINI flores: *Jasmini vulgatiore flore albo*. C. B. *Jasmin*: de bloemen 'er van.

Dit is een klein boompje, dat gemeenlyk in onze tuinen geplant wordt. De Bloemen hebben een ſterken reuk, die by de meeste Menſchen wel gevalt, doch voor ſommigen onaan-

genaam is: uitgeperſte Oliën trekken derzelve welriekendheid uit, door opgietinge (*q*); en water doet 'er iets van opryzen in diſtilleringe; maar wezendlyke Olie heeft men 'er tot nog toe niet van kunnen bekoomen: en het gediftilleerde water verliest zynen reuk, als het eenigen tyd bewaard wordt. Wat derzelve geneeskundige kragten aangaat; zoo verwacht de tegenwoordige praktyk 'er geheel geene van; desniettegenſtaande zyn ze aangepreezen geweest, als dat ze de verloffing bevorderen, zweeren der Baarmoeder geneezen enz.

IBERIDIS folia: *Lepidii gramineo folio, ſive iberidis Tourn.* Wilde-kers, Star-kers; het kruid.

Dit kruid ontmoet men in de Kruidtuinen: in ſmaak, reuk en geneeskragten, komt het met de Tuinkers (*r*) overeen. Het is byzonderlyk aangepreezen geweest, tot uitwendig gebruik tegen de Heupjicht (*s*), en hier van daan de Engeliſche naam der plante, van *Sciatica Crefſel*.

ICHTHYOCOLLA. [E.]

Dit is eene vaſte kleeverige zelfſtandigheid, die van eene groote ſoorte van Viſch, in de Muſcoviſche Zeeën gevangen, verkreegen wordt. De huid en eenige andere deelen van dit water dier worden in water gekookt, het afkookſel tot eene zekere vaſtheid verdikt, en dan uitgegooten om het tot koeken te maaken; deezen worden of verder gedroogd, tot datze geheel droog zyn, of, terwyl ze nog zagt zyn, in ſtukken geſneeden, die naderhand ſaamen geboogen of opgerold worden tot ronde rollen, paerdeſchoenen, en andere gedaanten. Deeze lym wordt meer gebruikt tot de Werktuigkunde, dan in de Geneeskunſt. Men kan ze ingeeven in eenen dunnen ſcherpen ſtaat der ſappen, even als de ſlymen en gommen van plantgewaſſen; mits dat men acht geeve op derzelve verſchillende geſchiktheid tot verrotting.

IM-

(b) *Adstringens.* (i) *Aloini fluxus.* (k) *Profluvia uterina.* (l) *Laxitas & debilitas viscerum.* (m) *Troches.* (n) *Tinctura.* (o) *Confectio officinalis.* (p) *Pulvis succini Compositus.* (q) *Infusa.* (r) *Nasturtium.* (s) *Sciatica.*

IMPERATORIÆ seu Magistrantiæ radix: *Imperatoria majoris* C. B. Meester-wortel; de wortel 'er van [E.]

Dit is een inboorling van de *Alpische* en *Pyreneesche* bergen, en van sommige deelen in *Duitschland*, waarvandaan wy voorzien worden van wortels, die veel sterker van speceryagtigen geur zyn, dan die in onze tuinen gekweekt worden.

De reuk van deezen wortel is zeer welriekend; zyn smaak bitteragtig, heet en prikkelend, gloeiende in den mond, lange na dat hy gekaauwd is. Dit enkelde Geneesmiddel, schoon ongetwyfeld eene fraaije specery; wordt in de praktijk niet geacht: nauwlyks wordt het ooit voorgeschreven in ordinantien, die op staande voet gereed gemaakt worden (z), en het eenige winkel saamenmengsel, waar in het plaats heeft, is het Pest-water van de *Edinburgsche Apothek*. Deszelfs geur komt overeen met dien van *Angelica*, maar is sterker.

IPECACOANHA [L. E.], een wortel, die uit de *Spaansche Westindien* gebragt wordt.

Hy wordt in twee soorten verdeeld, *Peruviaansche* en *Brasiliaansche*; maar het oog onderscheidt 'er wel drie; afchkleurige of gryze, bruine, en witte. De afchverwige, of *Peruviaansche Ipecacoanha* der Winkels is een kleine gekronkelde wortel, die, in zeer verschillende gedaanten gebogen en gedraaid, overgebragt wordt in korte stukken, vol van kronkels en diepe rondgaande scheuren, geheel donzig tot op eene kleine houragtige vezel, die in 't midden van elk stuk doorloopt; het bastagtig gedeelte is vast, bros, ziet 'er glad en harsagtig uit, als men het breekt: het heeft zeer weinig reuk; de smaak is bitteragtig en enigzins scherp, de tong met eene slym als overdekkende: De bruine is klein, en wat meer gekronkeld, dan de voorgaande, van buiten bruin, of zwartagtig van kleur, en van binnen wit; en deeze wordt uit *Brasiliën* gebragt. De witte soorte is houtagtig, heeft geene kronkels, en geene merkelyke bitterheid in den smaak. De eerste soorte (de afchkleurige of

graauwe *Ipecacoanha*) wordt doorgaands het meest geacht in het geneeskundig gebruik. Van de bruine heeft men waargenoomen, dat hy somtyds, zelfs in kleine giften, geweldige uitwerkingen voortbrengt. De witte, schoon in groote menigte ingenoomen, heeft nauwelyks eenige uitwerking in 't geheel: de Heer *Geoffroy* noemt deeze soorte basterd *Ipecacoanha*, en klaagt, dat het Gemeen daar mede bedrogen wordt. Tot welke soorte van planten de *Ipecacoanha* behoort, is nog niet uitgemaakt. *Geoffroy*, *Neumann Dale*; en de Ridder *Hans Sloane*, berichten ons, dat de wortels van *Apocynum* (Hondsgras) al te dikwyls in plaats van dezelve overgebragt worden: en 'er zyn voorbeelden geweest van kwaade gevolgen, uit het gebruik van deeze wortels: doch indien men op de bovengemelde kenmerken, byzonder van de afchkleur, brosheid diepe kronkels en bitteragtigen smaak behoorlyk acht geeft, kunnen alle mislagen van deezen aart worden voorgekomen.

De *Ipecacoanha* is het eerst in *Europa* gebragt omtrent het midden van de voorgaande eeuw, en een bericht daar van is omtrent denzelfden tyd in 't licht gegeeven door *Piso*; doch hy kwam niet in algemeen gebruik voor omtrent het jaar 1686. wanneer *Helvetius* hem, onder bescherming van *Louis XIV.*, in praktijk bragt. Deeze wortel is een van de zagtste en veiligste braakmiddelen (v), die ons bekend zyn; en heeft dit byzonder voordeel, dat, als hy niet door braaking werk, hy dikwyls door de andere ontlastende wegen (x) uitgaat. Hy werdt eerst by ons ingevoerd onder de hoedanigheid van een byna onfeilbaar geneesmiddel in *Roodeloopen* (y), en andere verouderde vloed; gelyk ook in ziekten, die uit langduurige verstopheden voortkomen: en heeft met den tyd niet veel van zyne achting verloorren. In *Roodeloopen* brengt hy byna altyd goede uitwerkingen voort, en dikwyls werkt hy de geneezing in een korten tyd uit. In andere *Buikvloed*, in beginnende *Roodeloopen*, en zulken, die van eenen kwaaden aart zyn, of als de *Lyder* een bedorven lucht

uita-

(z) *Prescriptiones extemporanea*. (v) *Emetica*. (x) *Emunctoria*. (y) *Dysenteria*.

uitademt, wordt hy niet bevonden zulke goede uitwerkingen te hebben: in deeze gevallen moet men het gebruik van dit geneesmiddel eenige dagen vervolgen, en slaapmiddelen (z) zweetmiddelen (a) en dergelyken daar by voegen. Deeze wortel, in zelfstandigheid ingegeven, heeft al zoo goede uitwerking, indien niet beetere, dan een van deszelfs bereidingen: de zuivere hars werkt als een sterk prikkelend braakmiddel (b), maar is van weinig dienst in Roodelopen; daar een Uittreksel met water bereid, byna van dezelfde kragt is, in deeze gevallen, als de wortel zelf; schoon het weinig uitwerking heeft, als een braakmiddel. Hieruit besluit *Geoffroy*, dat de voornaamste kragt van de *Ipecacoanba*, in Roodelopen, afhangt van deszelfs gomagtige zelfstandigheid, welke de Darmen met eene zachte slym bestrykende, als derzelver eigen slym afgebeeten is, maakt dat derzelver verzweeringen heelen, en beschermt dezelve tegen de scherpheid der sappen: en dat het harsagtig gedeelte, waar in de braaking verwekkende kragt bestaat, vereischt wordt, als de stof der ziekte in de klieren der maag en darmen huisvest. Doch als deeze krachten van den wortel geheel en al in deszelfs slymagtige of gomagtige deelen gelegen zyn, dan kunnen de zuivere gommen, of slymen met het zelfde voordeel gebeezigd worden. Water, door eene kookende hitte ondersteund, neemt van alle plantgewassen een groot gedeelte van de harsagtige stoffe te gelyk met de gom op: en als de *Ipecacoanba*, na de werking van het water, met zuiveren geest van wyn getrokken wordt; zal dezelve niet half zoo veel hars uitleeveren, als in 't eerste: zoo dat het uittreksel van water van den rauwen wortel alleen in trap verschilt; zynde naar evenredigheid minder harsagtig, en hebbende minder uitwerking, zo wel als een braakmiddel aangemerkt, als in de geneezing van Roodelopen. De kragt des wortels *Ipecacoanba* bestaat, ten opzichte van deeze ziekte in de bevordering van de doorstraling, de vryheid van welke hier van 't grootste gewigt is; en eene ver-

meerdering daar van, zelfs in gezonde personen, wordt doorgaans bevonden de ontlasting door den stoelgang te verminderen. In Roodelopen is de huid meestendeels droog en gespannen, en de uitwaassening verstoppt: de gemeene zweetmiddelen (c) gaan door de buis der Darmen (d) heen, zonder uitwerking: maar de *Ipecacoanba* brengt overvloedig zweet voort, als de Lyder, na eene pooging of twee om te braaken, warm toegedekt is. Na het wechneemen van den Roodenloop, is 't noodzaakelyk, het gebruik van dit geneesmiddel nog eenigen tyd langer te vervolgen, om eene wederinforting voor te koomen: tot dat oogmerk zullen eenige greinen, in verscheidene giften verdeeld, zoo dat ze geene merkelyke ontlasting veroorzaaken, dagelyks kunnen ingegeven worden; door dit middel zal de geneezing kragtig bevestigd worden. En inderdaad zyn kleine giften, zelfs van den beginnender ziekte af aan ingegeven, dikwyls bevonden beeter uitwerking te hebben in 't geneezen deezer ziekte, dan grootere. *Geoffroy* bericht ons uit zyne eigene ondervindinge, waargenomen te hebben, dat tien greinen van het poeder even zoo kragtig werken als een scrupel of twee; en daarom bepaalt hy de gifte tuschen de zes en tien greinen: en men heeft onlangs bevonden dat zelfs kleiner giften genoegzaame braakmiddelen zyn. De eenige winkelbereiding van deezen wortel is een Aftreksel in wyn gemaakt [L. E.]

IRIDIS FLORENTINÆ radix: *Iridis Florentinae alba* C. B. Florentynsche Lisch; de wortel 'er van.

IRIDIS PURPUREÆ NOSTRATIS radix: *Iridis vulgaris Germanica sive sylvestris* C. B. Lisch; de wortel 'er van [E.]

Deeze beiden behooren blykbaar tot eene en dezelfde soorte van plante: eene menigte van verscheidenheden derzelven, worden om haare schoone bloemen in onze tuinen aangekweekt. De versche wortels hebben eenen bitteren scherp, walgagtigen smaak, en ingenomen zyn de:

(z) *Opiata*. (a) *Diaphoretica*. (b) *Emeticum*. (c) *Diaphoretica*. (d) *Canalis intestinalium*.

de purgeerende sterk; en hierom wordt derzelve sap in de waterzugt (e) aangepreezen, in de gifte van drie of vier scrupels. Als zy gedroogd worden, verliezen ze deeze hoedanigheid; nogthans behouden ze nog eenen eenigzins prikkelenden bitteragtigen smaak: derzelve reuk is, in deezen staat, van de speceryagtige soorte; doch die in warmer luchtstreeken groeijen hebben een zeer aangenaamen geur, die zeer naby komt aan dien van de Maart-Violetten: hierom gebruikt men de *Frorentynsche Iris* in de reukwerken en tot geurige vogten: de Winkels gebruikenze in de witte borstkoekjes [L.E.], en als een inmengsel in de *Tberiac* [L.], in het kooksel voor de borst (f), en het honich fyroopje voor de borst (g) [E.]

IVA ARTHRITICA, zie CHAMÆPITYS.

JUGLANDIS Cortex & fructus. De Walnoten en derzelve buitenste bast. De pit van de Vrucht komt in hoedanigheid met de Amandelen overeen: de schil is saamentrekend: doch geen van beiden zyn tot hier toe in de Geneeskunst in gebruik.

JUJUBÆ. Bors-pruimen, Jujuben; een half gedroogde vrucht, die uit Frankryk komt.

De *Jujuben* hebben eenen zoeten aangenaamen smaak. Zy worden aangepreezen in eenen staat van scherpeheid der sappen; in hoesten, die uit dunne scherpe zinkingen (b) ontstaan; en in brandigheid van de pis: doch zy zyn tegenwoordig vreemd, by ons, zoo wel in de praktyk, als in de winkels.

JUNCUS ODORATUS: *Juncus odoratus, sive aromaticus.* C. B. Zoete Bies, of Kameels hooi [L.]

Dit is een drooge gladde steel; die met de bladeren en somtyds met de bloemen uit *Turkeyen* en *Arabiën* tot ons overgebracht wordt; in bundels van omtrent een voet lang saamen-

gebonden. De steel gelykt in gedaante en kleur wel wat naar Garststroo: hy is vol van eene sponsagtige pit, gelyk die van onze gemeene biezen: de bladeren zyn als die van Tarwe, en omringen den steel met verscheiden bekleedselen, gelyk in 't riet plaats heeft: de bloemen hebben eene vleesch-kleur, met een lichter purper gestreep: de geheele plant heeft, in haare grootte volkomenheid, eenen heeten bitteragtigen, niet onaangenaamen speceryagtigen smaak; en eenen zeer welriekenden reuk; maar als zy lang bewaard wordt, verliest ze veel van haaren speceryagtigen geur. Met water gedistilleerd levert ze eene groote menigte van wezendlyke Olie uit. Voor deezen werdt ze zeer veel gebruikt, als eene specery, en in verstoppingen der Ingewanden (i) enz. maar thans wordtze nauwlyks anders gebeezigd, dan als een inmengsel in de *Mithridaat* en *Tberiac*.

JUNIPERI Bacca, lignum, gummi: *Juniperi vulgaris fruticosae* C. B. Jenever Bezien [L. E.], het hout, en de Hars, (oneigentlyk Gom genaamd), welke in de warmer landen uit den boom vloeit [E.]

Dit is een altoos groene heester, die op heuvels en bergagtige gronden in alle de deelen van *Europa* groeit: het hout en de hars worden thans niet gebruikt in de Geneeskunst: de Bezien worden uit *Holland*, waar deeze heester menigvuldig groeit, tot ons overgebracht.

Jeneverbezien hebben eenen sterken, niet onaangenaamen reuk; en een heeten, prikkelenden zoeten smaak, welke, als ze lang gekaauwd, of vooraf wel gekneust worden, van eenen bitteragtigen gevolgd wordt. De prikkelende kragt schynt in de schil; de zoetheid in het sap te zitten; de speceryagtige geur in olieagtige blaasjes, die door de zelfstandigheid van 't vleeschagtig gedeelte verspreid zyn, en zelfs mer het bloote oog kunnen onderscheiden worden; en de bitterheid in het zaad: de versche Bezien leveren, als ze geperst worden, een overvloedig, zoet, speceryagtig sap, dat naar honich gelykt, uit; als ze vooraf gestampt wor-

(e) *Hydrops.* (f) *Decoctio pectoralis.* (g) *Oxymel pectorale.* (b) *Defluationes.* (i) *Obstructiones viscerum.*
X 2

worden, zoo dat de zaaden breeken, is het sap wrang en bitter.

Deeze Bezien zyn nuttige windbreekende (k) en maagmiddelen (l): en tot dat einde worden 'er een geestryk water [L.] (m), en een wezendlyke Olie (n) van dezelveu gedistilleerd [L. E.], in de winkels gehouden: ook zyn ze inmengfels in het saamengesteld mirkswortel water (o), het Aftreksel van Jalappe (p), het Aftreksel van Zenebladeren [E.] (q) *Mitbridaat* en *Tberiacca*. Het vogt dat na de distilleering der Olie overblyft, door een teems gegooten, en zagtelyk uitgedampt tot de dikte van een Conserf, is insgelyks een geneesmiddel van grooten dienst, en is mogelyk in veele gevallen beeter, dan de Olie, of de Bezien zelven: althans *Hoffman* is vast van dat gevoelen, en pryft het zelfs heel zeer aan in zwakheid van de maag en darmen; en zegt dat het zonderling dienstig is voor oude Menschen, die aan deeze ziekten onderworpen zyn, of bezwaard zyn met eene moeijelykheid van de ontlastinge der pis: dit Conserf heeft een donkere, bruinagtige geele kleur, en balsmagtigen zoeten smaak, met een weinig van het bittere, meer of min, naar dat het zaad in de Bezien meer of minder gepletterd zy.

KALI folia: Kali majoris coccleato semine
C. B. Glaskruid.

De Bladeren en het loozoutagtig zout van dit kruid (r), welk *Cineres clavellati*, of potasch [E.] genoemd wordt: deeze plagt wel eer van deeze plant alleen bereid te worden, maar nu van verscheidene soorten van hout, en andere groeiende stoffen zonder onderscheid, (zie den Arikel van CINERES RUSSICÆ). Verscheidene soorten deezer zouten, in trap van zuiverheid en kragt verschillende, moeten in de winkels der Zoutkoopers gevonden worden: doch men zal ze, onder deeze benaaming, zelden ontmoeten in de Apothekers winkels, of by de Drogisten.

KERMES [L. E.] een ronde korb; heb-

bende omtrent de grootte van een erwt, (welke in *Spanje*, *Italie*, en de zuidelyke deelen van *Frankryk* gevonden wordt) hangende aan de takken van den *Hallst*, of *Karmozyboom* van C. B. (s).

Deeze korb zyn klaarblykelyk, als ze verscht zyn, vol van kleine, roodagtige eyertjes, of diertjes, waar van ze de nesjes zyn. Als men ze perft, leveren ze een rood sap uit, van eenen bitteragtigen, eenigzins wrangen en prikkelende smaak, en eenen niet onaangenaamen reuk: dit wordt uit het zuiden van *Frankryk* tot ons gebragt. De korb zelveu worden voor het uitdroogen door het besprengen met *Azyn* bezorgd: zulks verhindert het uitkoomen der eyertjes, en doodt de Diertjes, die reeds uitgebroeid zyn; anders veranderen zy in een gevleugeld diertje, latende de korb een ledige schil.

Kermes, als een geneesmiddel aangemerkt, is een aangenaam, zeer zagt saamentrekkend, en versterkend middel. In dit licht werd het by de *Grieken* beschouwd: de *Arabieren* voegden 'er eene hartversterkende kragt (t) by: ook hebben de *Europeërs* het in 't algemeen aangepreezen, als een middel om de geesten te vervrolyken, en tegen hartkloppingen; maar in 't byzonder om de verlossing te bevorderen, en misgeboorte voortekoomen. Ik heb veele *Vrouwen* gekend; zeid *Geoffroy*, die nooit het einde haarer zwangerheid bereikt hadden, maar blyde Moeders werden, door 't gebruik van pillen, die uit *Kermes*, *Germ. ovor. exsiccat.* en *Confectio de byacinto* (v) saamengesteld waren: (een saamenmengsel, dat eenige saamentrekkende plantgewassen, en speceryen te gelyk met goud en zilver blad, vier edele gesteenten, en andere inmengfels van mindere waarde in zich bevat) drie van deeze pillen moet men voor de eerste gifte neemen, en dit driemaal herhaalen, met eenen tusschen tyd van tweemaal drie uren: waar na, elken morgen, drie pillen meer moeten genoomen worden op de drie laatste dagen van de *Maan*, in elke maand, tot aan de verlossing

(k) *Carminativa.* (l) *Stomachica.* (m) *Aqua spirituos.* (n) *Oleum essentielle.* (o) *Aqua rapbani rusticani composita.* (p) *Tinctura jalapii.* (q) *Tinctura senna.* (r) *Sal alcalinum.* (s) *Ilex aculeata cocciglandifera.* C. B. (t) *Pis cordialis.* (v) Conserf van *byacintus*.